Sesja – **SESJA MULTIMEDIALNA**

Ocena sytuacji osób niepełnosprawnych na terenie dawnego woj. zamojskiego

Situation of handicapped persons living in the former area of Zamość province

Rafał Sapała [1,2/], Arkadiusz Gałan [1/], Leszek Wdowiak [2,3/], Agata Smoleń [4/]

[1/] Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, Katedra Fizjoterapii

[2/] Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Katedra Zdrowia Publicznego

[3/] Instytut Medycyny Wsi w Lublinie

[4/] Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Wprowadzenie. Niepełnosprawność staje się stopniowo coraz większym problem medycznym i społecznym.

Cel. Analiza przyczyn niepełnosprawności, sytuacji osób niepełnosprawnych oraz możliwości rehabilitacyjnych na terenie dawnego woj. zamojskiego.

Materiał. W badaniach wzięło udział 200 osób: 110 mężczyzn oraz 90 kobiet, mieszkańców wsi i miast. Na potrzeby badania opracowano autorską ankietę.

Wyniki. W badanej grupie dominował lekki (44,5%) i umiarkowany (36%) stopień niepełnosprawności. Tylko 17,5% osób utrzymuje się z pracy zawodowej, osoby badane wolą utrzymywać się ze świadczeń socjalnych, mimo iż są one kilkakrotnie niższe niż minimalne wynagrodzenie. Głównymi przyczynami niepełnosprawności były urazy oraz choroby narządu ruchu Urazy w miejscu pracy dotyczyły częściej mężczyzn, a choroby układu ruchu i wady wrodzone kobiet. Większość pacjentów twierdzi, iż stan ich zdrowia nie zmienił się od momentu powstania niepełnosprawności. Niepełnosprawni źle oceniają zainteresowanie ich problemami ze strony służby zdrowia, uważają iż większe zainteresowanie spowodowałoby poprawę ich stanu zdrowia. Wiedzę na temat sposobu życia, zachowania się w chorobie, polepszania swojej sprawności pacjenci czerpią głównie z pracy i telewizji. Roczne wydatki związane z niepełnosprawnością wynoszą ok. 1000 zł. Większość pacjentów nie czerpie satysfakcji z obecnego życia, źle ocenia swoje szanse na przyszłość i uważa, iż najlepszym sposobem na poprawę tej sytuacji byłoby stała pomoc materialna. Pacjenci średnio oceniają dostępność do usług rehabilitacyjnych na swoim terenie.

Wnioski. Edukacja prozdrowotna mogłaby istotnie zmniejszyć ilość wypadków i urazów w miejscach pracy. Należałoby zastosować surowsze wymogi BHP dotyczące ochrony zdrowia pracowników oraz skoordynować aktywizację zawodową niepełnosprawnych. Wymagana jest poprawa edukacji zdrowotnej oraz zapewnienie opieki psychologa dla niepełnosprawnych.

Słowa kluczowe: *zdrowie publiczne, niepełnosprawność*

Background. Disability becomes recently more important by medical and social means.

Aim. Analysis of incompetence reasons, situation of incompetent persons and the rehabilitative capabilities in the former area of Zamość province.

Material and methods. The study group included 200 persons, 110 male and 90 female persons, living in the city and in countryside. The study was based on authors' questionnaire.

Results. In research group was predominated by the mild (44.5%) and moderate (36%) degree of disability. Only 17.5% persons were working, the rest of investigated individuals preferred to use the social service, although the pension was significantly lower than minimum salary. Injuries and locomotor organ diseases were the main reasons of incompetence. The injuries at work-place more often concerned the males but the congenital diseases and locomotor system diseases were found more often in females. The majority of patients estimated that their condition did not deteriorate after development of incompetence. The disabled persons claimed that the health service should consider their problems more seriously, because in their opinion the greater interest would lead to better correction of their health condition. They gained knowledge about the life with disease and correct behaviour due to work and TV. Total annual expenses related to incompetence reached 1,000 PLN. The majority of patients was not satisfied with their present life, they also thought that they should receive more financial help. Patients claimed also that the rehabilitation availability at their area of life is not very good, and they evaluated its quality on a medium level.

Conclusion. Health education could importantly decrease the number of accidents and injuries at work-places. More rigorous work-safety rules should be implemented to protect the health of employees and a wider range of professional activation for incompetent persons should be initiated. Health education as well as psychologist care should be offered to the disabled persons at a greater extent.

Key words: *public health, disability*

Kulturowe uwarunkowania zachowań zdrowotnych studentów

Cultural determinants of students health-care behaviour

Anna Stocka, Piotr Pudło

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Katedra Nauk Społecznych

Przedmiotem pracy są wyniki badań nad kulturowymi uwarunkowaniami zachowań zdrowotnych. Badania miały na celu identyfikację zależności pomiędzy czynnikami kulturowymi, a przejawiającymi się zachowaniami zdrowotnymi. Pod uwagę były brane takie wyznaczniki kulturowe, jak narodowość, wyznawana religia czy miejsce pochodzenia. Analizie zostały poddane zależności pomiędzy zmiennymi kulturowymi a zachowaniami zdrowotnymi związanymi ze zdrowiem takimi jak nawyki żywieniowe, zachowania profilaktyczne, pozytywne nastawienia psychiczne, praktyki zdrowotne. Badaniem zostali objęci studenci oraz studenci obcokrajowcy Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania. Badanie zostało przeprowadzone na terenie Uczelni. Dane na temat zachowań zdrowotnych zostały zebrane w oparciu o Inwentarz Zachowań Zdrowotnych. Uzyskane wyniki prezentują, na ile miejsce pochodzenia oraz inne determinanty kulturowe wpływają na zachowania zdrowotne.

Słowa kluczowe: *zachowania zdrowotne, uwarunkowania kulturowe, psychologia zdrowia*

The aim of this work was to analyse cultural determinants of health behaviour. The research was supposed to check the relation between health behaviour and cultural determinants. The following factors were taken into account: nationality, religion and the country of origin. The research focused on such health behaviour factors as dietary habits, preventive behaviour, positive psychological attitude and health practices. The group who took part in the research were Polish students and foreign students at the University of Information Technology and Management in Rzeszow. The research was conducted at the university sites. The gathered data about health behaviour were based on the Health Behaviour Survey. The results obtained showed how much the country of origin and other determinants influenced health behaviour.

Key words: *Health-care behavior, cultural determinants, health psychology*

Postawy pracowników firmy Hispano Suiza Polska wobec palenia tytoniu w miejscu pracy

The attitude of Hispano Suiza Poland employees towards smoking at working place

Filip Osuchowski, Piotr Pudło

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Katedra Nauk Społecznych

Dział Organizacji, Kontroli, Szkolenia i Promocji Zdrowia Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy w Rzeszowie

Wprowadzenie. Przeprowadzone badanie jest jednym z etapów zakładowego programu promocji zdrowia „Miejsce pracy bez dymu tytoniowego", realizowanego w zakładach pracy na terenie woj. podkarpackiego przez Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Rzeszowie.

Cel. Celem badania było poznanie postaw pracowników firmy Hispano Suiza Polska na temat palenia tytoniu w miejscu pracy.

Materiał i metody. W badaniu wzięło udział 143 pracowników firmy Hispano Suiza Polska. Do przeprowadzenia badania użyto ankiety pisemnej, przekazanej respondentowi z prośbą o wypełnienie.

Wyniki. Jak się okazało palacze w zakładzie pracy stanowią 29,4% załogi. Wśród nich zdecydowanie przeważają mężczyźni i stanowią 94,5%. 82,7% osób niepalących wprowadziło by całkowity zakaz palenia na terenie całego zakładu pracy, z ich zdaniem zgadza się tylko 10,9% palaczy. 63,6% z grona palących uważa, że możliwość swobodnego palenia w zakładzie pracy spowoduje to, że pracownicy palący będą lepiej pracować, nie zgadza się z nimi 65,6% osób niepalących. 48,6% z grupy niepalących twierdzi, iż byli narażeni na bierne palenie w miejscu pracy, a 56,3% uważa, że przeszkadza im, gdy inni palą w pracy. 32,7% osób palących i 42,5% osób niepalących uważa, że palenie tytoniu w pracy przynosi straty ekonomiczne dla zakładu pracy.

Wnioski. Na podstawie zebranych wyników wyraźnie widać różnice w postawach wobec palenia tytoniu w miejscu pracy pomiędzy osobami palącymi i niepalącymi. Otrzymane wyniki posłużyły do opracowania i wdrożenia w firmie Hispano Suiza Polska właściwego programu promocji zdrowia.

Słowa kluczowe: *palenia tytoniu, profilaktyka, programy zdrowotne, pracownicy, postawy*

Introduction. The study is one of the stages of the plant programme for health promotion „Workplace without tobacco smoke", which is carried out in different workplaces in the Podkarpackie province by V oividship Centre of Occupational Medicine in Rzeszow.

Aim. The purpose of the studies was to recognise the attitudes of Hispano Suiza Poland employees towards tobacco smoking in the workplace.

Materials and methods. 143 employees of Hispano Suiza Poland participated in the research. A written questionnaire was given to a respondent, with the request of filling it in.

Results. The research proved that smokers accounted for 29.4% of the staff. Most of them were men (94.5%). Most (82.7%) of non-smokers would ban smoking completely in the plant, only 10.9% of smokers agree with this idea. Most (63.6%) of smokers thought that the possibility of free smoking at workplace would result in the better work of the smoking employees, 65.6% of non - smokers disagreed with this. Half (48.6%) of non-smokers thought that they were exposed to passive smoking at work place. Most (56.3%) thought that they did mind when others smoked at work. A part (32.7%) of smokers and 42.5% of non-smokers thought that tobacco smoking at work brought economic waste to the plant.

Conclusion. On the basis of the research results, it is easy to see the difference in attitudes towards smoking at workplace between smokers and non-smokers. The results were useful in preparation and implementation of the right health promotion programme in Hispano Suiza Poland.

Key words: *smoking, prevention, health programmes, employees, attitudes*

Uwarunkowania genetyczne oraz wzrost BMI, jako czynniki predysponujące do podwyższonych wartości ciśnienia tętniczego krwi wśród młodzieży

Genetics and increased BMI as risk factors predisposing to adolescent hypertension

Zdzisława Chmiel-Połeć [1/], Idalia Cybulska [1,2/]

[1/] Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Medyczny, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa

[2/] Zakład Pielęgniarstwa Specjalistycznego i Kształcenia Podyplomowego, Zakład Promocji Zdrowia, Instytut Kardiologii

Wprowadzenie. Nadciśnienie tętnicze uważane jest za jeden z najistotniejszych problemów zdrowotnych. Podwyższone wartości ciśnienia stwierdza się także u dzieci i młodzieży, obserwując wyraźny wzrost częstości pierwotnego nadciśnienia w coraz młodszych grupach wiekowych. W patologii powstawania nadciśnienia tętniczego ważną rolę przypisuje się czynnikom genetycznym oraz środowiskowym, podkreślając istotne znaczenie epidemii otyłości.

Celem pracy była ocena współistnienia uwarunkowań genetycznych oraz zwiększonego wskaźnika względnej masy ciała (BMI) na podwyższone wartości ciśnienia tętniczego krwi wśród młodzieży woj. podkarpackiego.

Materiał i metody. Badania przeprowadzono w okresie od listopada 2007 r. do marca 2008 r., wśród 193 ochotników, uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w wieku od 16 do 20 lat. W badaniach wykorzystano sondaż diagnostyczny oraz pomiary ciśnienia tętniczego krwi, wykonane metodą osłuchową, a także pomiary antropometryczne, w tym ocenę wzrostu i masy ciała. Podstawą oceny wartości ciśnienia tętniczego krwi była średnia z dwóch pomiarów wykonanych w warunkach podstawowych. Wyniki poddano analizie statystycznej (test niezależności χ^2 Persona).

Wyniki. Badania wykazały, że u 17,61% badanej młodzieży, w większości u chłopców (64,70%) wartości ciśnienia przekraczały przyjęte normy, z czego w 82,35% dotyczyły ciśnienia skurczowego. W grupie z podwyższonym ciśnieniem nadciśnienie skurczowe wykazano w 35,72% przypadków. Nadciśnienie rozkurczowe dotyczyło 16,66% i występowało u dziewcząt. Nadwagę lub otyłość stwierdzono u 12,43% badanych osób. Podwyższone wartości ciśnienia skurczowego i rozkurczowego były bardziej charakterystyczne dla osób z otyłością (odpowiednio: 50,00, 10,00%) niż z prawidłowym BMI (12,91, 5,81%). Rodzinną zależność otyłości stwierdzono jedynie między respondentami a ich braćmi (40,00%). Nadwaga wśród młodzieży miała istotny związek z występowaniem cukrzycy u matki. Nie wykazano zależności miedzy nadciśnieniem u rodziców a wartością ciśnienia wśród młodzieży, ale stwierdzono zależność na poziomie bardzo wysokiej istotności statystycznej między ciśnieniem u respondentów a nadciśnieniem tętniczym u rodzeństwa.

Wnioski. Podwyższone wartości ciśnienia skurczowego i rozkurczowego stwierdzono u istotnego (17,61%) odsetka młodzieży. Czynnikami predysponującymi do podwyższonych wartości ciśnienia tętniczego okazały się wzrost wskaźnika BMI i nadciśnienie u rodzeństwa.

Słowa klucze: *nadciśnienie tętnicze, młodzież, BMI, uwarunkowania genetyczne*

Introduction. Hypertension is considered to be one of the most important health issues in society today. An increasing frequency of hypertension is being observed among younger and younger members of our population. Two main factors contributing to this increase in adolescent hypertension have been identified: Genetic Factors Increased incidence of obesity.

Aim. The aim of this study was to establish a correlation between genetic conditions and increased relative body mass index (BMI),

and increasing incidence of hypertension found amongst Podkarpacie youth.

Material and methods. The research was conducted between November, 2007 and March, 2008 on 193 volunteer students from the upper and lower gymnasium schools, aged between 16 and 20 years. Our research methods included a diagnostic questionnaire, measurement of blood pressure with a sphygmanometer, as well as anthropometric measurements including height, weight and body mass estimation. BP was established by obtaining an average between two measurements taken under normal conditions. The results were statistically analized (independent χ^2 Parson test).

Results. The study showed that 17.61% of the respondents (64.70% adolescent males) were experiencing an elevation in BP and this in 82.35% was related to an increase in systolic BP. In the group of individuals with higher BP systolic hypertension demonstrated itself in 35.72% of positive cases, while diastolic hypertension affected 16.66% of the population and was present mainly among adolescent girls. Overweight and obesity were found to be present in 12.43% of the population. Increased values of both systolic and diastolic blood pressure were found to be more frequently in those with an obesity problem (respectively: 50.00, 10.00%) than in those with correct BMI (12.91, 5.81%). Family dependent obesity was found only between respondents and their brothers (40.00%). Obesity among adolescents was found to have a substantial relationship with the development of diabetes in their mothers. There was no evidence of relationship between the parental hypertension and an elevation in BP among tested adolescents. However, a definite relation was found to exist between the tested adolescents and their siblings, both showing an increased incidence of hypertension.

Conclusion. An increase in both the systolic and diastolic BP was found to be present in 17.61% of adolescents in the Podkarpacie. Factors which were found to influence this elevation in BP are believed to be an increase in BMI and a genetic relationship between siblings.

Key words: *hypertension, adolescents, youth, BMI, genetic conditions*

Rozpowszechnienie palenia tytoniu wśród młodzieży akademickiej w Polsce

Prevalence of smoking among academic youth in Poland

Lucyna Boratyn-Dubiel [1/], Monika Binkowska-Bury [2/], Barbara Gugała [2/]

[1/] Zakład Pielęgniarstwa Klinicznego i Kształcenia Podyplomowego, Katedra Pielęgniarstwa, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Medyczny, Uniwersytet Rzeszowski

[2/] Zakład Propedeutyki Nauk Pielęgniarskich, Katedra Pielęgniarstwa, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Medyczny, Uniwersytet Rzeszowski

Palenie tytoniu jest wieloaspektowym problemem społecznym. Obserwuje się wczesne rozpoczynanie oraz znaczne rozpowszechnienie palenia tytoniu wśród dzieci i młodzieży. Jak wskazują dane z literatury, rozpoczęcie palenia przed 18 r.ż. wiąże się z późniejszą większą intensywnością i długotrwałością palenia zwiększając znacznie w przyszłości ryzyko występowania wielu chorób takich jak: układu krążenia, oddechowego czy nowotworowych. Dane z ostatnich lat przedstawiane w piśmiennictwie polskim wskazują, że studenci niezależnie od kierunku studiów, chętnie sięgają po papierosa. Z analizy wielu badań wynika, że ponad połowa studentów uczelni medycznych pali papierosy. Należałoby się spodziewać, że młodzi ludzie uczący się na kierunkach medycznych powinni promować styl życia, wolny od nałogów, w tym uzależnienia od tytoniu. Większość palących studentów pierwsze próby palenia podejmowała już w gimnazjum lub szkole średniej. Jednym z najczęściej wymienianych czynników wpływających na podejmowanie palenia papierosów przez młodzież akademicką jest stres.

Niepokojącym zjawiskiem jest duża ilość osób palących okazjonalnie, najczęściej podczas spotkań towarzyskich. Zwiększa to ryzyko palenia regularnego przez badaną młodzież w przyszłości. Większość studentów przyznających się do regularnego palenia papierosów wypala od 1 do 10 sztuk papierosów dziennie.

Istnieje potrzeba podjęcia skutecznych działań profilaktycznych ukierunkowanych na problem palenia wśród młodzieży akademickiej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na studentów kierunków medycznych.

Słowa kluczowe: *palenie papierosów, studenci*

Cigarette smoking is a multipronged social problem. Early initiation and notable prevalence of smoking are observed among school children. According to literature sources, smoking at young age results in greater intensity and longer duration of smoking as well as increase in the risk of development of tobacco-related diseases such as respiratory and circulatory system diseases and neoplasia. The studies from recent years showed that students of all specializations readily reach for a cigarette. It was found that more than a half of students attending medical universities smoked cigarettes. And yet, the students of medicine are those who should promote healthy life style, free from addictions, including cigarette smoking. The majority of students started smoking even while still attending primary school. One of the most frequently mentioned factors which influenced academic youth to start smoking is stress.

The number of people who smoke cigarettes on occasion, mostly during social meeting is an alarming phenomenon. It increases their risk to smoke on a regular basis. The majority of students who admits to regular tobacco use smoke from 1 to 10 cigarettes a day.

There is a pressing need to take serious, preventive steps concerning the problem of smoking among students, especially in institutions which educate future personnel of health institutions.

Key words: *smoking, students*

Odpady azbestowe – zagrożenia dla ludzi na przykładzie wybranej gminy

Asbestos wastes, threats to people by example of the chosen district

Jan Krupa, Katarzyna Sołtys

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Katedra Turystyki i Rekreacji

Problem zagrożeń związanych z azbestem nabiera wagi na całym świecie – Polska nie jest odosobniona. W historii z azbestem trudno oczekiwać efektywnego końca.

Celem pracy było przedstawienie zagrożeń związanych ze szkodliwym działaniem azbestu, gospodarki odpadami azbestowymi oraz unieszkodliwianiem odpadów azbestowych, na przykładzie wybranej gminy.

W części empirycznej przeprowadzono obserwacje, wywiady oraz badania ankietowe wśród mieszkańców gminy Szczucin, położonej w woj. małopolskim, w zakresie znajomości zagrożeń ze strony azbestu dla ich zdrowia. W gminie znajdował się Zakład Materiałów Budowlanych „Eternit". Opisano zanieczyszczenie środowiska w gminie oraz ryzyko dla zdrowia jej mieszkańców. Badania dostarczyły ważnych informacji o stanie wiedzy z tego zakresu, świadomości, przekonań i emocji wśród społeczności gminy. Pracę wzbogacono autorskim materiałem zdjęciowym.

W gminie Szczucin, na przestrzeni lat 2000-2006, było tak wiele zgonów, że trudno oprzeć się opinii o zabójczym wpływie azbestu na zdrowie człowieka, zaś skutki produkowanego tutaj przez lata azbestu odczuwane są do dzisiaj. Miasteczko i pobliskie wsie przodują w niechlubnej statystyce największej zachorowalności na nowotwory, zwłaszcza międzybłoniaka opłucnej. Zdaniem naukowców gmina Szczucin to obszar klęski ekologicznej. Pozostał jednak problem zanieczyszczenia środowiska związany z niewłaściwym wykorzystaniem odpadów produkcyjnych oraz ich nieuporządkowanym, „dzikim" składowaniem. Funkcjonujące źródła emisji pyłu azbestu powodują przekroczenie dopuszczalnych norm.

Pomoc medyczna w walce z azbestem jest niezbędna, ale obecnie wysiłki powinno się koncentrować na wyeliminowaniu źródeł azbestu (asfaltowanie dróg, betonowanie podwórek itp.). Tylko wtedy uzyska się pewność, że kolejne pokolenia nie będą zagrożone. Większość tych prac została wykonana, ale jeszcze dużo pozostało do zrobienia. W tym celu konieczne i niezbędne jest również: podniesienie świadomości społeczeństwa w zakresie bezpiecznych metod demontażu i składowania wyrobów z zawartością azbestu,

Słowa kluczowe: *azbest, zagrożenie, badania ankietowe, gmina Szczucin*

Problem of threats connected with asbestos assumes a great significance all over the world – Poland is not an isolated example. In the history of asbestos one can not expect an effective finish.

The aim of the article is to show threats and harmful effects of asbestos, economy of asbestos wastes, and neutralization of asbestos wastes, by example on the chosen district.

In the study the observations, interviews, and a survey method were conducted among inhabitants of Szczucin district, situated in Małopolskie Province, in the area recognising asbestos threats for health of inhabitants. The study area was located near the factory of building materials, „Eternit". The environmental pollution in the district and the risk for its inhabitants' health were described. The research provided important information about knowledge in this area, awareness, beliefs, and emotions among the society. The article was enriched with author's photographs.

In Szczucin district, within 2000-2006, many deaths took place and it was very hard to deny the opinion about fatal impact of asbestos on population health; moreover, the effects of asbestos produced there are still felt nowadays. The town and neighborhoods show the highest cancer incidence, especially incidence of mesothelioma. Szczucin district in opinion of scientists is a place of an ecological disaster. There is still a problem of environmental pollution connected with wrong use of production wastes, and with careless „wild" waste disposal. The functioning emission sources of asbestos dust cause that permissible asbestos levels continue to be exceeded.

Medical assistance in a battle against asbestos is necessary, but nowadays the efforts should be concentrated on the sources (road asphalting, concreting backyards over the sources, etc.). Only then one can be sure that next generations will not be in a danger. Most of these works were done, but there is still lot of work to do. Therefore, it is necessary to praise social consciousness in the area which demands safe disassembly and disposal of products with asbestos.

Key words: *asbestos, threat, survey research, Szczucin district*

Zachorowania na raka szyjki macicy na Podkarpaciu w latach 1995-2005

Cancer of the cervix uteri in Podkarpacie region in 1995-2005

Jan Gawełko, Monika Binkowska-Bury, Małgorzata Marć, Grażyna Hejda

Uniwersytet Rzeszowski, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa

W ciągu ostatnich 40 lat dynamika zachorowań na raka szyjki macicy na Podkarpaciu uległa znaczącym zmianom. O ile w latach 70. zachorowania na Podkarpaciu stanowiły prawie 6,3% wszystkich zachorowań w Polsce – to obecnie zmniejszyły się one do 4,8%.

Celem pracy była ocena zachorowań na terenie woj. Podkarpackiego w latach 1995-2005 a więc okresu znaczących zmian społecznych, obyczajowych i administracyjnych.

Materiał i metody. Metodą retrospektywnej analizy oceniano zachorowalność na raka szyjki macicy na Podkarpaciu oraz opracowano współczynniki zachorowalności surowe i standaryzowane oraz wskaźniki struktury zachorowań.

Wyniki. W latach 1995-2005 zarejestrowano na Podkarpaciu 2919 nowotworów szyjki macicy. Liczba zachorowań w skali rocznej zmniejszyła się z 219 do 138, a współczynnik surowy zachorowań zmniejszył się z 19,23 do 12,8. Zarejestrowano również zmianę wskaźnika struktury z 9,5 do 5,1. Stwierdzono również zmiany w zakresie obrazu histopatologicznego oraz struktury zaawansowania klinicznego.

Wnioski. W latach 1995-2005 na Podkarpaciu stwierdzono 7,38% wszystkich nowotworów szyjki macicy zarejestrowanych Polsce. W porównaniu z liczbą zachorowań w całym kraju odsetek zachorowań na Podkarpaciu zmniejszył się z 5,3% w 1995 r. do 4,8% w 2005 r. Nastąpiło również przesunięcie raka szyjki macicy na 8 miejsce w liczbie zachorowań na Podkarpaciu. Niepokojący jest niski odsetek zachorowań diagnozowanych w stadium raka przedinwazyjnego oraz ok. 30% odsetek zachorowań z lat 2000-2005 zgłaszanych jako nieokreślony stopień zaawansowania.

Słowa kluczowe: *rak szyjki macicy, epidemiologia, nowotwory narządu rodnego*

In last 40 years morbidity caused by cervical cancer in Podkarpacie has significantly changed. Thirty years ago it was 6.3 % of all cervical cancers in Poland, now, in 2005, it amounts to 4.8%.

The aim of study was to establish incidence of cervical cancer in Podkarpacie region in the years of 1995-2005.

Material and methods. The aim of study involved a retrospective analysis of the absolute number of cervical cancer cases, its crude rate, age-standardised rate and percentage.

Results. In the years of 1995-2005 the number of new cases of the cervical cancer diagnosed in Podkarpacie region was 2929. The general incidence number decreased from 219 in 1995 to 138 in 2005. The crude rate incidence decreased from 19.23 to 12.8 and its percentage decreased from 9.5 to 5.1. There were changes observed in histopathology and clinical staging too.

Conclusion. Between 1995 and 2005 7.38% of the general number of cervical cancers in Poland were registered in Podkarpacie region. The proportion of Podkarpacie/Poland decreased from 5.3% in 1995 to 4.8% in 2005. Now cancer of the cervix uteri takes 8th place in morbidity among all cancers in Podkarpacie region. An unexpectedly low number of the cases was registered in „0" clinical stage and approximately 30% of new cases were declared to cancer register as „indefinite stage".

Key words: *cancer of the cervix uteri, epidemiology, gynaecological neoplasms*

Społeczne uwarunkowania różnic stanu zdrowia populacji

Social conditioning of differences in population health

Krzysztof Włoch, Ewa Warchoł-Sławińska, Iwona Bojar, Leszek Grochowski

Katedra i Zakład Zarządzania i Ekonomiki Ochrony Zdrowia Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Podstawę społecznych różnic stanu zdrowia można rozpatrywać w determinantach, które są wyznacznikiem różnic stanu zdrowia populacji. W zależności od lokalnego systemu ekologicznego możemy wyszczególnić te determinanty, które wpływają na stan zdrowia i które są podstawą kształtowania lokalnej polityki zdrowotnej. Te determinanty to określniki stanu zdrowia: przyrodnicze (fizyczne, chemiczne i biologiczne) oraz społeczne (polityczne, kulturowe, prawne, ekonomiczne, etyczno-moralne itd.). Jednym z aspektów poruszonych w pracy jest analiza czynników ekonomicznych dokonana poprzez porównanie różnic socjo-ekonomicznych różnych grup populacji. Ważnym elementem tej analizy są nierówności w dostępie do usług opieki zdrowotnej grup ludności o większym i mniejszym statusie socjo-ekonomicznym. Znaczną rolę odgrywają tu systemy ubezpieczeń zdrowotnych i społecznych. Różnorodność programów profilaktyczno-leczniczo-rehabilitacyjnych jest również ważnym elementem polityki zdrowotnej, którą należy brać pod uwagę przy analizie społecznych uwarunkowań różnic stanu zdrowia populacji. Celem pracy jest przedstawienie tych wykładników stanu zdrowia populacji, które w znaczny sposób przyczyniają się do formułowania lokalnych programów profilaktyczno-leczniczo-rehabilitacyjnych przez lokalne władze samorządowe.

Słowa kluczowe: *społeczne determinanty, stan zdrowia populacji, różnice stanu zdrowia*

The background of social differences in health condition can be considered analyzing determinants which serve as criteria of population health. Regarding local ecological system we can specify the determinants which influence health condition and are the basis to shape local health policy. They include the following types of health determinants: natural, physical, chemical, biological, social political, cultural, legal, economical, ethical-moral ones, etc. One of the subjects that the paper takes up is an analysis of economical factors made by comparison of social-economical differences among different population groups. An important element of the above mentioned analysis is disparity in access to health care service by different population groups (social-economical status).There is a great role to be played by systems of health and social insurances. Moreover, there are many different prophylactic-therapeutic-rehabilitating programs supporting health policy which should be considered while analyzing social variables which condition population health. The presentation attempts to identify indices of population health which have an impact upon drawing up local programs of prophylactic, rehabilitation as well as therapeutic nature by local self-governments.

Key words: *social determinants, health conditioning in population, differences in population health*

Styl życia a częstotliwość występowania niektórych schorzeń i dolegliwości zdrowotnych wśród młodzieży

Lifestyle and frequency of occurrence of various health disorders among youth

Leokadia Drobnica [1/], Ewa Rembiałkowska [2/], Jan Krupa [3/]

[1/] Zespół Szkół Gospodarczych w Rzeszowie

[2/] Zakład Żywności Ekologicznej, Wydział Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

[3/] Katedra Turystyki i Rekreacji, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Celem wykonanych badań było określenie zakresu powiązań wybranych elementów stylu życia młodzieży uczącej się i studiującej na terenie Rzeszowa z jej samooceną stanu zdrowotnego. Badania wykonano metoda bezpośredniego wywiadu w 2007 r. wśród uczniów Zespołu Szkół Gospodarczych oraz studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego i Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania. Kwestionariusz ankiety zawierał pytania na temat wybranych zachowań opisujących styl życia młodzieży oraz częstotliwości występowania zachorowań i różnych dolegliwości zdrowotnych. Badaniami objęto łącznie 529 osób obojga płci w wieku 16-23 lata.

Analizę uzyskanych wyników przeprowadzono z wykorzystaniem testu χ^2 oraz metody analizy korespondencji.

Rezultaty badań wskazują na szereg powiązań pomiędzy ujętymi w ankiecie elementami. Czynnikami sprzyjającymi występowaniu schorzeń dróg oddechowych są: zbyt długi czas nauki w ciągu dnia oraz częste korzystanie z basenu, a także palenie papierosów. Młodzież często spędzająca weekendy na wsi oraz wykazująca wyższą aktywność ruchową deklaruje odporność na te schorzenia.

Dolegliwości ze strony przewodu pokarmowego występują częściej u tych osób, które poświęcają na naukę ponad 10 godzin dziennie, przeznaczają niewielki odsetek okresu wakacji na kontakt z przyrodą i palą codziennie papierosy. Młodzież, spędzająca niewiele czasu w okresie wakacji wśród przyrody, nie korzystająca z ćwiczeń fitness oraz paląca codziennie papierosy uskarża się na częste bóle głowy. Czynnikami sprzyjającymi zaburzeniom snu są natomiast: codzienne bieganie, codzienne palenie papierosów oraz picie alkoholu. Częstotliwość picia kawy jest dodatnio skorelowana z częstotliwością występowania bólów głowy, stanów złego samopoczucia i zaburzenia snu.

Słowa kluczowe: *styl życia, samoocena zdrowia, młodzież*

The goal of the investigations involved determination of the range of relations between selected elements of life style in pupils and students in the area of Rzeszów and health self-evaluation by the youth. The studies were performed using direct interview in 2007 among pupils of the Complex of Economic Schools and students of Rzeszów University and the Higher School of Informatics and Management. The quastionnaire contained questions on selected behaviours describing life style of youth and frequencies of morbidities and various health affections. The studies included the total of 529 individuals of either sex, aging between 16 and 23 years.

The analysis of obtained data took advantage of χ^2 test and the method of correlation analysis.

Results of the studies demonstrated a number of links between variables of the questionnaire. Factors wich were found to promote development of diseases of respiratory pathways included exceedingly long learning time during a day and frequent use of a swimming pool as well as smoking of cigarettes. Youth who frequently spent weekends in the country and manifested higher motoric activity declared resistance to such afflictions.

Complaints from alimentary tract developed more frequently in persons who devoted over 10 hours daily for learning, spent insignificant portion of summer holidays in contact with nature and smoked daily cigarettes. The youth which during vacations spent little time in contact with nature, who took no advantage of fittness exercises and smoked daily cigarettes complained of frequent headaches. Sleep disturbances, on the other hand, were promoted by daily running, daily smoking of cigarettes and drinking of alcohol. Frequency of coffee drinking manifested positive correlation with frequencies of headaches, malaise and sleep disturbances.

Key words: *lifestyle, health self-estimate, youth*

Szkoła rodzenia jako element w przygotowaniu kobiety do porodu

Birth school as a preparation element for woman waiting for delivery

Rafał Sapała [1,2/], Leszek Wdowiak [2,3/], Agata Smoleń [4/], Ewa Litwin [1/]

[1/] Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, Katedra Fizjoterapii

[2/] Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Katedra Zdrowia Publicznego

[3/] Instytut Medycyny Wsi w Lublinie

[4/] Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Wprowadzenie. Ważnym aspektem w położnictwie staje się rzetelne przygotowanie do porodu, by stał się on nie tylko krótszy i lżejszy, ale co najważniejsze bezpieczniejszy dla kobiety i rodzącego się dziecka. Szkoły rodzenia powinny przygotowywać matkę i ojca do świadomego, aktywnego i sprawnego udziału w porodzie oraz aktywności fizycznej w połogu.

Cel. ocena zasadności działania szkół rodzenia oraz analiza aktywności fizycznej kobiet w ciąży.

Materiał i metody. Badaniem objęto 31 kobiet w okresie okołoporodowym oraz w połogu, w wieku 16-40 lat, uczestniczących w szkołach rodzenia na terenie Zamojszczyzny. Do celów badawczych opracowano autorską ankietę.

Wyniki. Kobiety w większości uczęszczały do publicznych szkół rodzenia. Aż 60% kobiet nie uprawiało żadnych sportów przed ciążą. Przed porodem u kobiet dominuje świadomość czekającego je dużego wysiłku fizycznego, kobiety odczuwają również lęk przed bólem i jednocześnie towarzyszy im uczucie radości, z którym wiąże się chęć posiadania potomstwa i macierzyństwo. 50% kobiet wykonywało ćwiczenia w domu w trakcie ciąży i ponad połowa w połogu. Wszystkie kobiety stwierdziły, iż uczestnictwo w zajęciach szkoły rodzenia wpłynęło na zmniejszenie stresu okołoporodowego. Ćwiczenia, których się nauczyły były przydatne w trakcie porodu. Badania wykazały jednak, że uprawiana aktywność fizyczna przed ciążą jak i w jej trakcie nie wpłynęła na czas trwania porodu, typ porodu, liczbę punktów w skali Apgar, masę urodzeniową i długość dziecka.

Wnioski. Szkoły rodzenia odgrywają ważną w przygotowaniu psychicznym kobiety do porodu. Czas trwania porodu, typ porodu, liczbę punktów w skali Apgar, masę urodzeniową i długość dziecka, nie zależą od przygotowania fizycznego kobiety.

Słowa kluczowe: *zdrowie publiczne, szkoła rodzenia, poród*

Background. Nowadays the suitable preparation for delivery becomes a very important aspect in obstetrics. When it is conducted in the right way, the labour is shorter, easier but what is most important it is more safe for mother and her child. The birth school should prepare parents for conscious and proficient activities before and after labour.

Aim. The aim involved estimation of birth school operation legitimacy and analysis of physical activity of women in pregnancy.

Material and methods. The study group consisted of 31 women in the period before and after labour. The age of tested persons ranged between 16 and 40 years. All the examined group attended the birth school in the Zamość area. The study was based on an independently constructed questionnaire.

Results. Majority of the women attended the public school of birth. Almost 60% of women did not practice sports before pregnancy. Before labour all women perceived fear of pain but on the other hand they felt the joy related with children birth and motherhood. They were also conscious how big physical effort they must overcome when the labour will start. Fifty % of the women exercised at home when they were pregnant and over half of them did so after labour. All the women said that the fact they were attending the birth school helped them to be less stressed before labour. The same thing they said about the exercises, which they learnt at the school. However, the research showed no association between physical activity and time and type of labour or the number of points in Apgar score.

Conclusion. The birth schools are very important in order to mentally prepare the women to the labour. Time or type of labour, number of points in Apgar score, the weight and length of a child does not depend on mother's physical preparation.

Key words: *public health, school of birth, labour*

Znaczenie wczesnej, kompleksowej rehabilitacji w życiu dzieci z zespołem Downa ze szczególnym uwzględnieniem roli rodziny

The importance of early and complex rehabilitation in a group of children with Down's syndrome and particularly taking into consideration the role of the family

Rafał Sapała [1,2/], Leszek Wdowiak [2,3/], Agata Smoleń [4/], Urszula Tkaczyk [1/]

[1/] Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, Katedra Fizjoterapii

[2/] Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Katedra Zdrowia Publicznego

[3/] Instytut Medycyny Wsi w Lublinie

[4/] Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Wprowadzenie. Zespół Downa (trisomia 21) charakteryzuje się mnogością objawów, z których najpoważniejszymi są: upośledzenie umysłowe, zaburzenia napięcia mięśniowego, choroby serca.

Cel. Ocena znaczenia wczesnej, kompleksowej rehabilitacji w życiu dzieci z zespołem Downa. Ocena roli rodziny w rozwoju dzieci z zespołem Downa, ze szczególnym uwzględnieniem postawy rodziców wobec niepełnosprawności dziecka i jej wpływu na proces rehabilitacji.

Materiał i metody. Badania przeprowadzone zostały w Ośrodku Wczesnej Interwencji Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Jarosławiu. Badaniu poddano 20 dzieci z zespołem Downa (10 dziewczynek i 10 chłopców) w wieku od 3 miesięcy do 6 lat. Narzędziem badawczym była przeprowadzona wśród rodziców ankieta, a także dane zawarte w dokumentacji medycznej oraz opinie psychologa, logopedy i fizjoterapeuty.

Wyniki. Większość matek badanych dzieci z zespołem Downa w czasie porodu oraz ich ojców przekroczyła 30 r.ż. Najwięcej dzieci z badanej grupy charakteryzowało się 9 pkt. w skali Agar. Dzieciom badanej grupy towarzyszą najczęściej choroby: wiotkość krtani, obniżone napięcie mięśniowe oraz wady serca. Rodzice zauważają pozytywne efekty terapii, nie mają one jednak związku z systematycznością uczęszczania na terapię, częstością terapii, kontynuowanie ćwiczeń w domu, a także nie mają związku z kontaktami z rówieśnikami, czy sytuacją materialną rodziców. W wyniku rehabilitacji poziom intelektualny dzieci z zespołem Downa nie zmienił się, nie poprawił się istotnie rozwój mowy. Poprawił się istotnie poziom umiejętności chwytania i siadania, raczkowania i chodzenia

Wnioski. Wczesna, kompleksowa rehabilitacja oraz środowisko życia rodzinnego dzieci z zespołem Downa, pozwalają na stymulację i minimalizowanie trudności rozwojowych dziecka w celu uzyskania optymalnych osiągnięć w sferze ruchowej, intelektualnej, emocjonalnej i społecznej.

Słowa kluczowe: *zdrowie publiczne, rehabilitacja, trisomia 21, zespół Downa*

Background. The Down syndrome (trisomy 21) is characterized by many signs and symptoms, the most serious of them involving a severe mental disability, muscle tension disturbances and the heart defects.

Aim. The aim of the study involved estimation of early and complex rehabilitation role in the group of children with Down's syndrome, family role in the development of a child with Down's syndrome, importance of parents' attitude towards child's incompetence and its influence on rehabilitation process.

Material and methods. The study was carried out in the Centre of Early Intervention of Polish Association in Favor of Persons with Mental Handicap in Jarosław. The study group included 20 children with Down's syndrome, 10 boys and 10 girls, aged 3 months to 6 years. In the study we used a questionnaire, which was directed to parents. We also used the medical documentation, information and opinions of psychologists, logopedist and physiotherapeutists.

Results. The majority of mothers and fathers of children with Down's syndrome were over 30 years old at child's birth. The majority of children from the studied group received at birth 9 points in Apgar score. The laryngomalatia, low muscle tone and heart defects accompanied most frequently the children with Down's syndrome. Parents noticed the positive effects of therapy, however, the effects had no association with regular therapy, its frequency or continuation of the exercises at home, also with parents' economical status or contacts of the children with peers. The rehabilitation process did not change the intellectual abilities of the children with Down's syndrome. We also did not notice any improvement in speech education. However, the level of ability to catch, sit, walk and crawl was significantly improved.

Conclusion. Early and complex rehabilitation and the family environment are very important to the development of children with Down's syndrome. They allow to stimulate the child's development and obtain the best possible achievements in motoric, intellectual, emotional and social spheres.

Key words: *public health, rehabilitation, trisomy 21, Down's syndrome*

Profilaktyka i edukacja zdrowotna w praktyce pielęgniarskiej

Prevention and health education in nursing practice

Beata Penar-Zadarko [1/], Monika Binkowska-Bury [2/]

[1/] Zakład Promocji Zdrowia, Katedra Pielęgniarstwa, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Medyczny, Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie

[2/] Zakład Propedeutyki Nauk Pielęgniarskich, Katedra Pielęgniarstwa, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Medyczny, Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie

Dokonujące się przemiany w różnych obszarach życia społecznego znacząco wpływają na charakter, zadania i cele pracy pielęgniarki. Mają one złożoną genezę i dotyczą różnych obszarów funkcjonowania pielęgniarek. Pielęgniarka, przygotowana dotychczas do świadczenia usług pielęgnacyjnych, wykonywania szeregu czynności na rzecz pacjenta chorego i cierpiącego, nie zawsze dostrzega znaczenie edukacji i doradztwa. Tymczasem proponowane zmiany w modelach ochrony zdrowia i koncepcji pielęgnowania traktują pacjenta jako w znacznym zakresie odpowiedzialnego i działającego na rzecz swojego zdrowia. Także upodmiotowienie opieki zdrowotnej oraz pielęgnowanie w zdrowiu i w chorobie powoduje konieczność przekazania niektórych zadań pacjentowi i jego rodzinie, a także podkreśla potrzebę ogólnej i specyficznej edukacji zdrowotnej oraz stałego doradztwa związanego ze zmianami stanu pacjenta. Nowe programy nauczania uwzględniają w większym zakresie zagadnienia podstawowej opieki zdrowotnej oraz wprowadzają problematykę profilaktyki chorób do podstawowej edukacji pielęgniarskiej. Dotyczy to w znacznym stopniu chorób, które stanowią główną przyczynę zachorowań, inwalidztwa i zgonów.

Treścią roli zawodowej pielęgniarki są różnorodne zadania i czynności (określane, jako funkcje zawodowe). Pielęgnowanie może, bowiem dotyczyć podejmowania działań, których celem jest:

- wzmacnianie zdrowia,
- zapobieganie chorobom
- kształtowanie umiejętności życia z chorobą lub z niepełnosprawnością
- ale również towarzyszenie w godnym i spokojnym umieraniu.

W świetle współczesnej praktyki pielęgniarskiej promowanie zdrowia i profilaktyka należy do podstawowych funkcji zawodowych.

Słowa kluczowe: *profilaktyka, edukacja zdrowotna, praktyka pielęgniarska*

Changes which take place in various domains of social life have a significant impact on the nature, aims and objectives of the nursing profession. They have a complex origin and are connected to various levels of nursing activities. A nurse, who by now has been prepared to provide care services and to perform a range of activities on behalf of an ill and diseased patient, does not always see the significance of education and consultancy in her work. Meanwhile, the proposed changes in the model of health care and the concept of nursing treat patients as people who are to a large extent responsible for and acting on their own health's behalf. Also objectifying of health care and nursing in health and disease cause that certain tasks have to be handed over to patients and their families, as well as underline the necessity of a general and specific health education and permanent consultancy connected to changes in patients' conditions. New educational programmes give more focus to the issues of basic health care and introduce the issues of prevention into the basic nursing education. This refers, to a large extent, to the illnesses which constitute the main cause of ailments, disablements and deaths.

The role of nursing profession is made up of various objectives and activities (which are often defined as professional functions). Nursing may be connected to the activities the aim of which is to:

- improve health
- prevent illnesses
- shape the abilities to cope with a disease or disablement

- but also to accompany patients so that they pass away in dignity and peace.

In the light of contemporary nursing practice, promotion of health and prevention belong to the basic professional functions.

Key words: *prevention, health education, nursing practice*

Analiza poziomu dostępu do procedur diagnostyczno-leczniczych pacjentek ze stwierdzoną patologią szyjki macicy w woj. lubelskim

The analysis of access to diagnostic and medical procedures for women with diagnosed cervical pathology in Lublin region

Iwona Bojar, Piotr Książek, Ewa Warchoł-Sławińska

Katedra i Zakład Zarządzania i Ekonomiki Ochrony Zdrowia
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Podstawą etyczną założeń „Zdrowia 21" dla Regionu Europejskiego WHO są trzy fundamentalne wartości: zdrowie jako podstawowe prawo człowieka, równość w zdrowiu i solidarność w działaniu na rzecz zdrowia wewnątrz krajów i pomiędzy krajami oraz ich mieszkańcami, uczestnictwo w stałym rozwoju dziedziny zdrowia i odpowiedzialność za efekty działalności jednostek, grup, instytucji i społeczności lokalnych. Równość w zdrowiu (equity in health) wg WHO oznacza w ujęciu idealistycznym, że każdy obywatel powinien mieć uczciwą szansę na rozwój i utrzymanie zdrowia. Natomiast z praktycznego punktu widzenia – o ile nie można tego uniknąć nikt nie powinien być poszkodowany w dostępie do zasobów zdrowia rozumianych jako warunki życia. Zatem równość w opiece zdrowotnej jest wartością uniwersalną i oznacza dążenie do likwidacji różnic w osiąganiu podstawowego standardu usług.

Celem pracy było badanie dostępności do procedur diagnostyczno-leczniczych pacjentek ze stwierdzoną patologią szyjki macicy.

Badania zostały przeprowadzone w szpitalach na terenie woj. lubelskiego wśród pacjentek zgłaszających się celem diagnostyki i leczenia patologii szyjki macicy oraz wśród personelu medycznego oddziałów ginekologicznych. Narzędziem badawczym były kwestionariusze ankiety własnego autorstwa. Wyniki badań przeanalizowano przy użyciu testu χ^2.

Dostępność do procedur diagnostyczno-leczniczych patologii szyjki macicy w woj. lubelskim jest dosyć dobra. Zgłaszane problemy przez pacjentki jak i przez personel medyczny dotyczą limitów wykonywania procedur wynikających z niedostatku sprzętu medycznego i odpowiedniej liczby personelu. Rozwiązania wymaga również koordynacja czasowa wykonywania badań diagnostycznych i procedur leczniczych.

Słowa kluczowe: *dostępność usług, patologie szyjki macicy*

Three fundamental values define the ethical concept of „Health 21" for the WHO European Region: health as an fundamental human right; equity in health and solidarity in action between and within all countries and their inhabitants; and participation and accountability of individuals, groups, institutions and communities for continued health development. Equity in health according to WHO means that every citizen deserves a fair chance to develop and maintain health. From the practical point of view nobody should be denied an access to health resources defined as the standard of living. Thus, equity in health is an universal value and demands striving for elimination of barriers in achievement of basic standard of services.

The objective of the study was to assess an access to diagnostic and medical procedures in women with diagnosed cervical pathology in Lublin region.

The research was conducted in hospitals of Lublin region on women who reported for diagnosis or treatment of cervical pathology as well as on medical personnel of gynaecological wards. The authors' questionnaires were used as a research tool. The results were subjected to statistical analysis using the χ^2 test.

The access to diagnostic and medical procedures for women with diagnosed cervical pathology in Lublin region was found to be fairly good. Problems raised by patients and personnel concerned restrictions in conducting procedures resulting from the lack of medical equipment and an insufficient personnel. Time coordination of diagnostic and medical procedures also required an improvement.

Key words: *access to health services, diagnosed cervical pathology*

Determinanty stanu zdrowia populacji a problemy zdrowotne współczesnych społeczeństw

Determinants of population health and health problems of contemporary societies

Krzysztof Włoch, Iwona Bojar, Ewa Warchoł-Sławińska, Leszek Grochowski

Katedra i Zakład Zarządzania i Ekonomiki Ochrony Zdrowia
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Podstawą rozwoju współczesnych społeczeństw jest rozwój urbanizacji technicyzacji życia codziennego. Powoduje to formalizację relacji interpersonalnych, wzrost napięcia w relacjach międzyosobniczych. Te determinanty stanu zdrowia stanowią problemy zdrowotne dla organizatorów ochrony zdrowia. Naturalnie brane są pod uwagę inne czynniki, jak np. przyrodnicze i społeczne.

W pracy przedstawiono cztery poziomy różnicujące: stan zdrowia i problemy zdrowotne populacji, tj. status społeczny, społeczne konsekwencje rozwoju cywilizacyjnego, dystrybucje organizacyjne systemu ochrony zdrowia oraz konsekwencje społeczne, jakie niesie ze sobą rozwój cywilizacyjny.

Celem pracy jest analiza tych poziomów różnicujących stan zdrowia populacji. Analiza ta przyczyni się do optymalizacji organizacyjnej i funkcjonalnej systemu ochrony zdrowia w Polsce poprzez wyszczególnienie tych problemów zdrowotnych, które w istotny sposób wpływają na stan zdrowia współczesnego społeczeństwa.

Słowa kluczowe: *determinanty stanu zdrowia, populacja, nowoczesne społeczeństwo*

Contemporary societies develop basing upon urbanization and technicization of everyday life. This results in formalization of interpersonal relations as well as growth of emotional strain among people. These determinants of health are the main reason of health problems for health protection organizers. Certainly other factors, like natural or social ones, are also considered.

The paper presented four levels at which differentiation of health condition and health problems of population develop, including social status, social consequences of civilization development, organizational distributions of health protection system as well as the social consequences caused by development of civilization.

The paper aimed at analyzing of the levels at which differentiation of population health takes place. The analysis will contribute to organizational and functional optimization of health protection system in Poland by specifying those health problems which considerably influence health of contemporary society.

Key words: *health condition determinants, population, contemporary society*

Czynniki sytuacyjne a zachowania związane ze zdrowiem wśród studentów

The situational factors and the health behaviours among students

Monika Binkowska-Bury [1/], Grażyna Hejda [2/], Paweł Januszewicz [1,3/]

[1/] Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Medyczny, Uniwersytet Rzeszowski

[2/] Podkarpackie Centrum Zdrowia Publicznego w Rzeszowie

[3/] Narodowy Instytut Leków w Warszawie

Wstęp. Czas studiów może znacząco wpływać na wybór zachowań w kontekście zdrowia. Często wiąże się to ze specyficznymi warunkami życia społecznego: tygodniowy i semestralny rytm pracy, zaliczenia, kolokwia, egzaminy, relacje z pracownikami uczelni i rówieśnikami. Istnieje grupa zachowań mocno sprzężonych z infrastrukturą uczelni. Dotyczą one miejsc odżywiania, rekreacji, sportu, wypoczynku oraz pobytu w akademikach. Nie są więc kwestią swobodnego wyboru lecz w znacznej mierze zależą od toku studiów i warunków jakimi dysponuje uczelnia.

Cel. Ocena czy czynniki socjo-demograficzne, tj.: miejsce stałego zamieszkania, wykształcenie rodziców, studiowany kierunek, sytuacja materialna rodziny mają wpływ na zachowania związane ze zdrowiem badanej młodzieży akademickiej.

Materiał i metoda. Badania prowadzone były w okresie od stycznia do czerwca 2006 r. wśród 521 studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego i Politechniki Rzeszowskiej. Dobór do próby badawczej był celowy. W doborze próby uwzględniono zawężenie badań do studentów kierunków dziennych II i III roku studiów, kierunków o charakterze ścisłym, humanistycznym oraz medycznym. W pracy wykorzystano Inwentarz Zachowań Zdrowotnych Z. Juczyńskiego oraz autorski kwestionariusz ankiety zawierający pytania o dane socjo-demograficzne. W opracowaniu statystycznym wykorzystano test niezależności χ^2 oraz metody statystyki opisowej: średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe.

Wyniki. Istnieje zależność statystyczna pomiędzy stałym miejscem zamieszkania a ogólnym nasileniem zachowań sprzyjających zdrowiu oraz składową IZZ – zachowania profilaktyczne ($p<0,05$). Poziom sytuacji materialnej wpływa na ogólne nasilenie zachowań zdrowotnych oraz jej składową – praktyki zdrowotne ($p< 0,05$). Kierunek studiów jest czynnikiem różnicującym nasilenie zachowań sprzyjających zdrowiu w zakresie: prawidłowe nawyki żywieniowe, zachowania profilaktyczne, ogólne nasilenie zachowań zdrowotnych ($p<0,001$).

Wnioski. Miejsce stałego zamieszkania ma znaczenia w podejmowaniu zachowań związanych ze zdrowiem. Młodzież wywodzącą się z miast od 50-100 tys. mieszkańców oraz wiosek cechuje większe nasilenie zachowań sprzyjających zdrowiu. Wykształcenie rodziców (ojca, matki) nie wpływa znacząco na poziom nasilenia zachowań zdrowotnych.

Kierunek studiów jest czynnikiem różnicującym nasilenie zachowań sprzyjających zdrowiu w zakresie: prawidłowe nawyki żywieniowe, zachowania profilaktyczne, ogólne nasilenie zachowań zdrowotnych. Studenci nauk medycznych charakteryzują się najwyższym poziomem zachowań zdrowotnych. Lepsza sytuacja materialna rodziny koreluje z wyższym nasileniem zachowań prozdrowotnych.

Słowa kluczowe: *czynniki socjo-demograficzne, młodzież akademicka, styl życia*

Introduction. The period of studies can have a significant impact on health behaviours. It is often connected with certain conditions of social life: a week-long and semester rhythm of work, credits, tests, examinations, relations with the university teachers and the peers. There is a certain group of behaviours which is strictly connected with the infrastructure of the university. It concerns the place of eating, recreation, sport, leisure and the stay in the student hostel. So they are not a matter of choice, but they largely depend on the course of study and the conditions the school provides.

The aim of the study. The evaluation of whether such socio-demographic factors as: home-dwelling, parents' education, faculty, the financial situation of the family have an influence on the health behaviours among the university students.

Materials and methods. The study was carried out among 521 students from Rzeszow University of Technology and University of Rzeszow from January to June 2006. The choice of the group of respondents was deliberate. The studied group consisted of the students of the second and third year of full time studies in science, the humanities and the medicine. In the study, The Inventory of Health Behaviours (IZZ) by Z.Juczyński and the author's survey questionnaire containing questions concerning socio-demographic data were used. In the statistics study, statistic description of the χ^2 test of independence and the methods of descriptive statistics such as: arithmetic mean and standard deviation were used.

Results. There is a statistic correlation between the dwelling-place and the general intensity of pro-health behaviours and between the component of IZZ-prophylactic behaviours ($p<0.05$). The financial situation has an influence on the intensity of pro-health behaviours and its component- health practice ($p< 0.05$). The field of studies is a factor which diversifies health behaviours in the following areas: proper eating habits, prophylactic behaviours, the general intensity of health behaviours ($p<0.001$).

Conclusions. The place of living has an influence on the health behaviours. The university students coming from the cities of 50-100 thousand inhabitants and from villages tend to show a higher intensity of pro-health behaviours. The education of parents (of mother and father) does not have a great impact on the intensity of pro-health behaviours. The field of studies is a factor that diversifies the intensity of pro-health behaviours in the following areas: proper eating habits, prophylactic behaviours, the general intensity of pro-health behaviours. The students of medical schools have the highest level of pro-health behaviours. A better financial situation of the family corresponds to a higher level of pro-health behaviours.

Key words: *socio-demographic factors, the university students, lifestyle*

Wiedza o zdrowiu a zachowania ryzykowne w środowisku młodzieży akademickiej

The knowledge of health and the risk behaviours in the university students' environment

Monika Binkowska-Bury [1/], Małgorzata Marć [2/], Jan Gawełko [1/], Paweł Januszewicz [1,3/]

[1/] Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Medyczny, Uniwersytet Rzeszowski

[2/] Wydział Medyczny, Uniwersytet Rzeszowski; prodziekan

[3/] Narodowy Instytut Leków w Warszawie

Wstęp. Wybór poprawnego stylu życia dokonany może być wtedy gdy człowiek dysponuje odpowiednim poziomem wiedzy o jego zakresie i znaczeniu. Docierające do człowieka z różnych źródeł informacje o zdrowiu i chorobie są przeważnie chętnie przez niego przyswajane a w połączeniu z wiedzą otrzymaną w ramach oddziaływań wychowawczych w rodzinie i planowanego procesu dydaktycznego wpływają na kształtowanie się jego indywidualnej postawy wobec zdrowia.

Cel. Ocena związku pomiędzy poziomem wiedzy o zdrowiu a zachowaniami ryzykownymi występującymi w środowisku młodzieży akademickiej.

Materiał i metody. Badaniami objęto grupę 520 studentów dwóch największych uczelni woj. podkarpackiego: Politechniki Rzeszowskiej i Uniwersytetu Rzeszowskiego reprezentujących kierunki ścisłe, humanistyczne i medyczne. Dobór do próby badawczej był celowy, badane osoby były studentami II i III roku studiów stacjonarnych. W pracy wykorzystano autorską wersję testu oceny poziomu wiedzy o zdrowiu oraz kwestionariusza ankiety określającego poziom zachowań ryzykownych w kategorii: sen, wypoczynek i aktywność fizyczna, prawidłowe nawyki żywieniowe, odczuwanie stresu i sposoby radzenia sobie ze stresem, stosowanie używek i leków. W opracowaniu statystycznym wykorzystano test niezależności χ^2 oraz współczynnik korelacji rang Spearmana.

Wyniki. W wyniku analizy stwierdzono, że prawie połowa ankietowanych prezentowała niski poziom wiedzy (48,6%). Poziom wiedzy na temat zdrowia badanych studentów był wyraźnie zróżnicowany specyfiką studiów. Najwyższy poziom wiedzy charakteryzował studentów kierunków medycznych. Ogólnie badaną grupę charakteryzował średni i niski poziom zachowań ryzykownych (odpowiednio 47,6 i 45,9%). We wszystkich grupach nie stwierdzono zależności statystycznej pomiędzy poziomem wiedzy o zdrowiu, a poziomem zachowań ryzykownych ($p>0,05$).

Wnioski. Poziom wiedzy na temat wybranych czynników dla zdrowia człowieka nie wpływa w sposób znaczący na poziom zachowań ryzykownych wśród badanej młodzieży akademickiej.

Słowa kluczowe: *poziom wiedzy, zachowania zdrowotne, studenci*

Introduction. The choice of proper eating habits can be made only when one has reached the adequate level of knowledge about its scope and its importance The information about health and illness which comes from various sources is willingly absorbed by a given person and, together with the knowledge gained during educational process in the family and the planned teaching process, it shapes the individual attitude towards health.

Aim. The evaluation of the relations between the level of health knowledge and the risk behaviours which appeared in the university's students' environment.

Materials and methods used. The studied group consisted of 520 students from two largest universities in Podkarpacie voivodeship: Rzeszow University of Technology and University of Rzeszow, who were the representatives of the following fields of studies: the science, the humanities and the medical studies. The choice of the group of respondents was deliberate: the studied group consisted of students of the second and third year of full time studies. In the study, the original version of a test evaluating the level of health knowledge and the survey's questionnaire determining the level of risk behaviours in the following categories: sleep, rest and physical activity, proper eating habits, experiencing stress and ways of coping with it, the use of substances and medicines was used. In the statistics study, the χ^2 test and the Spearman's rank correlation coefficient were used.

Results. As a result of the analysis it was found that almost half of the questioned students had a low level of knowledge (48.6%). The level of knowledge of the health of the respondents evidently depended on the fields of studies. The students of medical studies had the highest level of knowledge. In general, the group showed a medium and low level of risky behaviours (47.6 and 45.9%, respectively). None of the groups showed the statistic correlation between the level of health knowledge and the level of risk behaviours ($p>0.05$).

Conclusions. The level of knowledge of the selected factors influencing human health does not significantly influence the level of risk behaviours among the studied group of the university students.

Key words: *the level of knowledge, health behaviour, students*